

Nový operní ráj Pétera Eötvöse

Soudobý maďarský skladatel **Péter Eötvös** (roč.44) má na svém kontě již 12 p(r)ovedených operních děl; desátá v pořadí, **Paradise Reloaded (Lilith)**, jež měla premiéru v říjnu 2013 ve Vídni, vychází nyní také na nosiči. Více než půldruhou hodinu trvající opera byla natočena v Maďarském rozhlasu v lednu 2014 a letos vyšla díky vydavatelství Budapešťského hudebního centra (BMC Records).

Operu zkomponoval Eötvös na text divadelní hry *Lilith* současného německého dramatika Alberta Ostermaiera. Do podoby libreta ho přepsal skladatel společně se svou ženou Mari Mezei. Text zůstal v němčině. Co by se stalo, kdyby byla první Adamovou ženou nikoli biblická Eva, ale Lilith? Žena, která vzešla z prachu země stejně jako Adam? A byla mu tudíž rovna? Jenže to byla její osudová chyba, neboť Adam nesnesl vedle sebe takovou nepoddajnou ženu. Poté, když se jí násilím zmocnil, vyhnal ji z Ráje. Lilith žila v divočině, respektive v poušti, ale protože byla těhotná, chtěla se vrátit zpět a porodit tam Adamovo dítě. Jenže jí v cestě stála Eva, kterou mezitím Bůh stvořil narychlo z Adamova žebra. Lilith tedy uzavřela pakt se samotným Luciferem, aby Eva byla zničena a ona získala Adama zpět. Ale na to byl Lucifer krátký. Bylo jen a pouze na Adamovi, jakou ženu si vybere; zda nezávislou a silnou Lilith, nebo podřízenou, pečující a obětavou Evu. „*Moje opera není o rovnoprávnosti mužů a žen,*“ poznamenal Eötvös, „*ale o tom, jak by vypadala společnost a civilizace, kdyby se odvíjela od Lilith, nikoliv od Evy.*“ Nebudu prozrazovat konec děje, ale onen výraz *Reloaded* znamená také *nový začátek*, možná i *nový ráj*, vzniklý na troskách toho původního...

Nahrávky opery o 12 scénách se ujal Maďarský rozhlasový symfonický orchestr pod taktovkou Gregoryho Vajdy, který má s prováděním Eötvösových děl bohaté zkušenosti. Hudba je to vrcholně dramatická, hutná místy až k zběsilosti na straně jedné, na té druhé se prolamuje do lyrických a barvami vzletných pasáží. Všichni aktéři zpívají nezvykle čitelně, s důrazem na každé slovo, přičemž koncovky ze sebe doslova vyrážejí, jakoby plivou. V tom jsou mistry především německý barytonista Holger Falk jako Lucifer a rakouská mezzosopranistka Annette Schön Müller v roli Lilith. Tím se ještě více umocňuje ironický či naopak zlověstný podtón (Lucifer), nebo naléhavost a umanutost (Lilith). Ústřední ženská role je vůbec pojata tvárně a výrazově precizně v celé škále projevů; chvíli jako dračice, dokonce děvka, na opačném pólu pak odevzdaná žalu a milující (scéna na poušti, závěrečný výstup). Naopak Eva americké sopranistky Rebecca Nelsen je více exaltovaná, aby byla hodně slyšet a zahlušila jakoukoliv Adamovu myšlenku na Lilith. Adama ztvárnil německý tenorista Eric Stoklossa, který mužskou panovačností, nejistotou i strach z odpovědnosti dokázal vyzpívat opravdu mistrně; ostatně má hojně zkušenosti s Janáčkem. Významnou roli hrají tři andělé; ty zpívají (a taktéž výtečně) Gernot Heinrich (tenor), Andreas Jankowitsch (baryton) a Michael Wagner (bas), všichni z Vídně.

Eötvösova hudba připomíná sopku; střídají se obláčky i oblaka témbřů s výbuchy řezavých klastrů, šlehajících žestvých plamenů či třesutých bicích. Instrumentální proud se snoubí s vokálními party naprosto přirozeně, aniž by byl kterýkoli tón utopen či naopak trčel. Skladatel si vystačil bez sborů, a pokud spojil hlasy, činil tak maximálně v počtu tří. Přesto docílil neobyčejné hutnosti i v tomto směru. Orchester podal plnokrevný výkon, takže celý operní útvar působí sice jako monolit, ale plný žhoucího magmatu; tu se z něho vyřine romantický souzvuk, onde barokní ostinato či minimalistická figura, dokonce ozvěna operety či pochodu s nacistickou konotací. Velmi neobvyklé zvukové barvy uslyšíte ve scéně *Future*, v části zvané *Žízeň* cítíte žár a utrpení. Občas probleskne renesanční polyfonie. To vše činí z pouhého poslechu, navzdory absencí vizuální složky, nevšední operní zážitek!

Tip Harmonie

Annette Schön Müller – mezzosoprán, Holger Falk – baryton, Eric Stoklossa – tenor, Rebecca Nelsen – soprán, Gernot Heinrich – tenor, Andreas Jankowitsch – baryton, Michael Wagner – bas, Hungarian Radio Symphonic Orchestra, Gregory Vajda. Text: A, M, N. Nahráno: Studio 22 Maďarského rozhlasu v Budapešti, 1/2014. Vydáno: 2016. TT: 56:26, 37:42. 2CD Budapest Music Center Records. BMC CD 226.

Jan Hocek, 2017. Feb.